

2017-03-31

Dnr: 511-0251-17

Natura 2000-områdets namn och områdeskod

Fånö, SE0210343

Områdestyp och skyddsstatus

SAC (Särskilt bevarandeområde enligt EU:s art- och habitatdirektiv).

Delar av området är biotopskyddsområde.

Regeringen godkände utpekande av området i april 2004.

Tidigare bevarandeplan fastställdes av Länsstyrelsen i mars 2009.

Denna bevarandeplan fastställdes av Länsstyrelsen den 31 mars 2017.

Områdets storlek

28,7 ha

Ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet

Kod	Namn	Areal
6410	Fuktäng	2,76 ha
9070	Trädklädd betesmark	12,82 ha

Naturtypernas utbredning visas på karta, bilaga 1.

Ingående arter enligt art- och habitatdirektivets bilaga 2

1084 Läderbagge (*Osmoderma eremita*)

Ägarförhållanden

Privata.

Kommun

Enköping.

Översiktlig beskrivning av området

Fånö Natura 2000-område består av en ekhage med ekallé, strandängar och öppna betesmarker.

Ekhagarna är huvudorsaken till detta områdes utnämning till Natura 2000. Längst söderut finns ett tätt parti, som varit djurgård i slottets tidigare historia. Då fanns det anlagda siktgator i kombination med tätare snår, men dessa syns inte idag. Däremot finns en del mycket grova ekar och stora hasselrunnor som nog kan härstamma från djurgårdens användningstid på 1600- och 1700-talet. Längre norrut efter stranden är ädellövhalten glesare och mer varierad med bl.a. ask, alm, ek, klibbal och hassel.

Dessutom finns öppen jämn gräsmark (tidigare åkermark) med enstaka jätteeckar samt en imponerande dubbel ekallé. Dubbelallén som är 800 m lång och omfattar över 100 ekar är anlagd av Axel Oxenstierna på 1600-talet. I en av ekarna gjordes 2000 fynd av den mycket sällsynta skalbaggen läderbagge, men den har därefter inte återfunnits. Åtgärder görs för att behålla den höga kvaliteten på substrat för läderbagge och andra arter knutna till grova träd. Det finns också framtaget en särskild trädvårdsplan för Fånö ekallé.

Bevarandesyfte

Bevarandesyftet med Natura 2000-området Fånö är att bevara eller återställa gynnsamt tillstånd för de prioriterade bevarandevärden som anges nedan. Även prioriterade bevarandeåtgärder anges nedan.

Länsstyrelserna ska enligt 17 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. ta fram bevarandesyften för alla Natura 2000-områden. Bevarandesyftet används tillsammans med beskrivningarna av områdets livsmiljöer och arter vid tillståndsprövningar som rör området, enligt 7 kap 28a – 29§§ miljöbalken.

Bevarandesyftet ger även vägledning om hur myndigheterna behöver arbeta för att prioritera Natura 2000-områden i det fortsatta skyddsarbetet enligt 7 kap. 27 § miljöbalken och 16 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Prioriterade bevarandevärden:

- Naturtyperna fuktäng och trädklädd betesmark.
- Arten läderbagge.

Motivering:

Områdets gamla och grova träd hyser unika värden.

Prioriterade bevarandeåtgärder:

- Fortsatt bete.
- Anpassa betesintensiteten så att blomning och frösättning gynnas, samtidigt som förna inte försämrar för områdets karaktärsarter.
- Håll de grova träden fria från igenväxningsvegetation.
- Ek skall kunna föryngras och yngre ekar inom området eller i angränsande område skall tillåtas utvecklas under ljusöppna förhållanden för att kunna ersätta dagens grova ekar.
- Rönjning av igenväxningsvegetation i alla naturtyper. Spara äldre träd, vidkroniga träd, sälg samt bärande träd och buskar.
- Se till att de gamla vidkroniga träden är solbelysta, eftersom många rödlistade svampar och insekter gynnas av ljus och värme.

- Bekämpning av vass genom till exempel bränning låter djuren beta längre ut och möjliggör bildandet av en blå bård som gynnar t.ex. änder och gäss.
- Iakttag stor försiktighet och behovsanpassning vid avmaskning av betesdjuren. Undvik helt preparat med den verksamma substansen ivermektin när djuren är inom Natura 2000-området eller på annan betesmark med hög biologisk mångfald. Djuren kan istället behandlas ca en vecka innan betesläpp när de står på stall eller är på åkermarksbete.
- Lämna död ved på lämpliga platser.
- Mink kan behöva bekämpas.
- Eventuell fräsning av tuvor på fuktängen.
- Bevara den slutna hasseldungen i områdets södra del.
- Natura 2000-området berörs av Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för läderbagge och särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet. Åtgärdsprogram förordar konkreta och specifika åtgärder för skydd och bevarande av särskilt hotade arter och livsmiljöer och de förslag till åtgärder som förslås bör utföras i fall de inte direkt strider mot Natura 2000-området bevarandesyfte.
- För att ett gynnsamt bevarandetillstånd inom området skall bestå är det positivt om ekmiljöer utanför Natura 2000-området bevaras.

Beskrivning av naturtyper och arter

6410 – Fuktängar (2,76 ha)

Området omfattar två delområden med fuktäng. Det södra delområdet vetter till större delen mot ett dike, men påverkas ändå av Mälarens vattenståndsändringar. Den norra strandängen sträcker sig längs Mäljarstranden och har betats under lång tid. Exempel på typiska arter för naturtypen som finns i Fånö är bl. a starrarter, gulärta, enkelbeckasin och rödbena. Krontäckningen kan uppgå till 30 %.

Hot mot naturtypen utgörs främst av upphörd hävd och gödningspåverkan, vilka riskerar att helt förändra den typiska artsammansättningen och orsaka igenväxning. Andra hot är olämplig skötsel, till exempel alltför kraftig röjning av buskar och träd. Även företag som förändrar hydrologin, som till exempel dikning, är ett problem. Naturtypen tar också skada vid användning av avmaskningsmedel med makrocycliska laktoner (där avermektinerna ingår) eftersom det slår ut den dynglevande insektsfaunan.

9070 – Trädklädd betesmark (12,82 ha)

Trädklädd betesmark utgör merparten av Fånö Natura 2000-område. I området finns drygt 120 stora ekar och ett antal döda almar med mycket höga naturvärden. Det är av största vikt att död ved sparas, i synnerhet de kraftigare grenarna och hela träd. I den täta hasseldungen längst i söder finns också marksvampar som är beroende av att dungens slutenhet bibehålls.

Naturtypen förekommer på fastmark och är torr-blöt och näringsfattig-näringsrik. Träd- och buskskiktets krontäckningsgrad är 30-100% och utgörs av inhemska trädslag. Naturtypen inkluderar betade trädklädda hagmarker och betad skog. Trädklädda betesmarker med grova solbelysta lövträd är särskilt värdefulla eftersom träden i regel är artrika för fler organismgrupper. Antalet rödlistade arter som är knutna till naturtypen är högt. Finns det gott om död ved kan även ett stort antal rödlistade arter knutna till sådana substrat finnas i naturtypen. Exempel på arter i Fånö är kardinalfärgad rödbeck, skeppsvarvsfluga, oxtungsvamp, prakttagg, gul dropplav, koralltaggsvamp, hjälmbrosklav och blekticka.

Utebliven skötsel av den hävdade marken, som leder till igenväxning och utarmning av den hävdgynnade och ljuskrävande floran och faunan, är ett direkt hot mot naturtypen. Detta gäller även olämplig skötsel, till exempel alltför kraftig röjning av buskar och träd samt ett för högt betestryck. Tillskottsutfodring av betesdjur och gödsling (annat än från betande djur) skadar naturtypen, liksom spridning eller utsläpp av försurande ämnen, närsalter och miljögifter. Skogsbruksåtgärder (annat än i naturvårdssyfte), skogsplantering i hagmarker, hydrologisk påverkan samt exploatering påverkar naturtypen negativt. Naturtypen tar också skada vid användning av avmaskningsmedel med makrocycliska laktoner (där avermektinerna ingår) eftersom det slår ut den dynglevande insektsfaunan.

1084 – Läderbagge (*Osmoderma eremita*)

Läderbaggen är en insekt som är mycket hårt bunden till hålträd, vanligen med en speciell typ av fuktig brunrötad ved. Både larven och den fullvuxna insekten lever sina liv inne i träden, förutom under parningsflykten varma sommarkvällar. De flyger troligen mycket sällan längre sträckor vilket gör att de är svårspredda och beroende av ett ädellövrikt landskap. Förekomst av läderbagge indikerar att området har en mycket lång kontinuitet av gamla ädellövträd, och de har även flera följararter med liknande biologi, t.ex. olika arter av guldbaggar. Biskops-Arnö och Wik är artens nordligaste lokaler i Sverige och troligen i världen.

I Fånö har läderbagge inte hittats på länge och det senaste fyndet är från 2000. Det är möjligt att lokalen är utgången. För att förbättra möjligheterna för arten i området har allén beskurits, nya alléträd och småplantor av ek har planterats.

Ett stort hot mot arten är brist på lämpliga hålträd, då dessa hotas genom konkurrens från yngre lövträd och gran. Många lämpliga ekar har dött under senare decennier på grund av överväxning och utskuggning. Likaså försvinner många hålträd genom avverkning och bortstädning i parker och alléer. På många håll saknas också ersättningsträd när den äldre generationens träd dör. Fragmentering i kombination med små delpopulationer, då många av artens lokaler numera ligger långt ifrån varandra, gör att lokala populationer riskerar att dö ut.

Bevarandemål

6410 – Fuktängar

Arealen fuktäng ska vara minst 2,7 ha. Naturtypen ska bestå av fuktig, väl hävdad gräsmark med opåverkad hydrologi, men med regelbundna översvämningar. Övervägande delen av arealen ska vara hävdad genom slåtter eller bete med förhållandevis högt betestryck. Vedartad igenväxningsvegetation får inte förekomma och det är önskvärt att betesdjuren betar en bit ut i vassen så att det bildas en så kallad blå bård. Negativa hävdindikatorer som till exempel hundkex, brännässla, åkertistel och krusskräppa samt blommande exemplar av grenrör, rörflen och älgört får endast förekomma i små mängder. De betes- och slåttergynnade kärlväxter som finns i området ska finnas kvar i livskraftiga populationer.

9070 – Trädklädd betesmark

Arealen trädklädd betesmark ska vara minst 12,8 hektar. Småskaliga naturliga processer, som till exempel trädens föryngring, åldrande och avdöende samt omkullfallna träd och grenar ska påverka dynamik och struktur. Ek, ask, alm, klibbal och hassel ska tillsammans utgöra ett trädskikt med stor variation. Krontäckningen ska variera i området och det ska finnas gamla träd och föryngring med nya träd som efterträder. Det ska finnas gamla vidkroniga solbelysta träd, död ved i olika former inklusive levande träd med döda träddeklar. Gran, buskar och sly/ungträd ska inte tillåtas ta överhanden eller skada de biologiskt gamla och värdefulla träden i området. Typiska kärlväxter och lavar ska vara allmänt förekommande i området. Exempel på arter vid Fånö är oxtungsvamp, prakttagging, gul dropplav, koralltaggsvamp, hjälmbrösklav och blekticka.

1084 – Läderbagge

Läderbaggens livsmiljöer i form av grova ekar med hål och mulm ska bibehållas och utvecklas så att läderbaggen kan förekomma i området.

Bevarandetillstånd idag

Bevarandetillståndet i den trädklädda betesmarken är delvis ogynnsamt på grund av något otillräckligt bete och en del problem med igenväxning. Stora delar av betesmarken har nyligen restaurerats och insatser har gjorts för att säkra ekföryngring i området samt att förstärka bland annat populationen av läderbagge och andra naturvärden knutna till gamla, grova ekar.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt?

- Upphörd eller försvagad hävd, vilket leder till igenväxning och risk för att förnatäcket kväver den betesgynnade floran.
- För hårt betestryck, vilket enstaka år innebär ett hot mot insektsfaunan och som vid upprepning även innebär hot mot floran.

- För tidigt betespåsläpp och intensivt bete under vår och försommar vilket kan missgynna tidigblommade, slåttergynnade växter och därmed många markhäckande fåglar, fjärilar och andra insektar.
- Gödsling, vinterbete eller tillskottsutfodring i betesmarker.
- Förtätning av trädsiktet och igenväxning av gläntor minskar solinstrålningen vilket missgynnar markfloran, lavar och insekter. Grova och spärrgreniga träd kan skuggas ihjäl i förtid om andra träd tillåts växa upp i och runt kronorna.
- Användning av avmaskningsmedel med den verksamma substansen ivermektin bör undvikas när djuren går i Natura 2000-området eftersom det slår ut den dynglevande insektsfaunan.
- Markavvattning.
- Hästbete kan skada de grova ekarna.
- Tillförsel av näringsämnen genom t.ex. gödsling, näringsläckage från åkermark, sambete med gödslad vall, vinterbete samt tillskottsutfodring annat än under två veckor.
- Införsel och förekomst av främmande arter, t.ex. mink.
- Skogsbruk som direkt påverkar de känsliga naturtyperna genom avverkning, gallring, gödsling, plantering, dikning etc. eller indirekt genom förändrad hydrologi eller hydrokemi vid avverkning eller dikning (även skyddsdikning och dikesrensning) i naturtypernas omgivning. Detta gäller ej naturvårdsåtgärder.
- Brist på död ved.
- Borttagande av död ved.
- Invandring av gran.
- Utsläpp av olja och kemikalier, t.ex. vindavdrift vid bekämpning på angränsande åkermark.
- Övergödning av land och våtmarksmiljöer vilket orsakar igenväxning och förändrad artsammansättning.
- Exploatering och samhällsbyggande, t.ex. täktverksamhet, invallning, uppläggande av muddringsmassor, husbyggnation, vägar, bebyggelse, pirar och brygganläggningar samt även "siktröjning" för vattenkontakt etc.

Bevarandeåtgärder

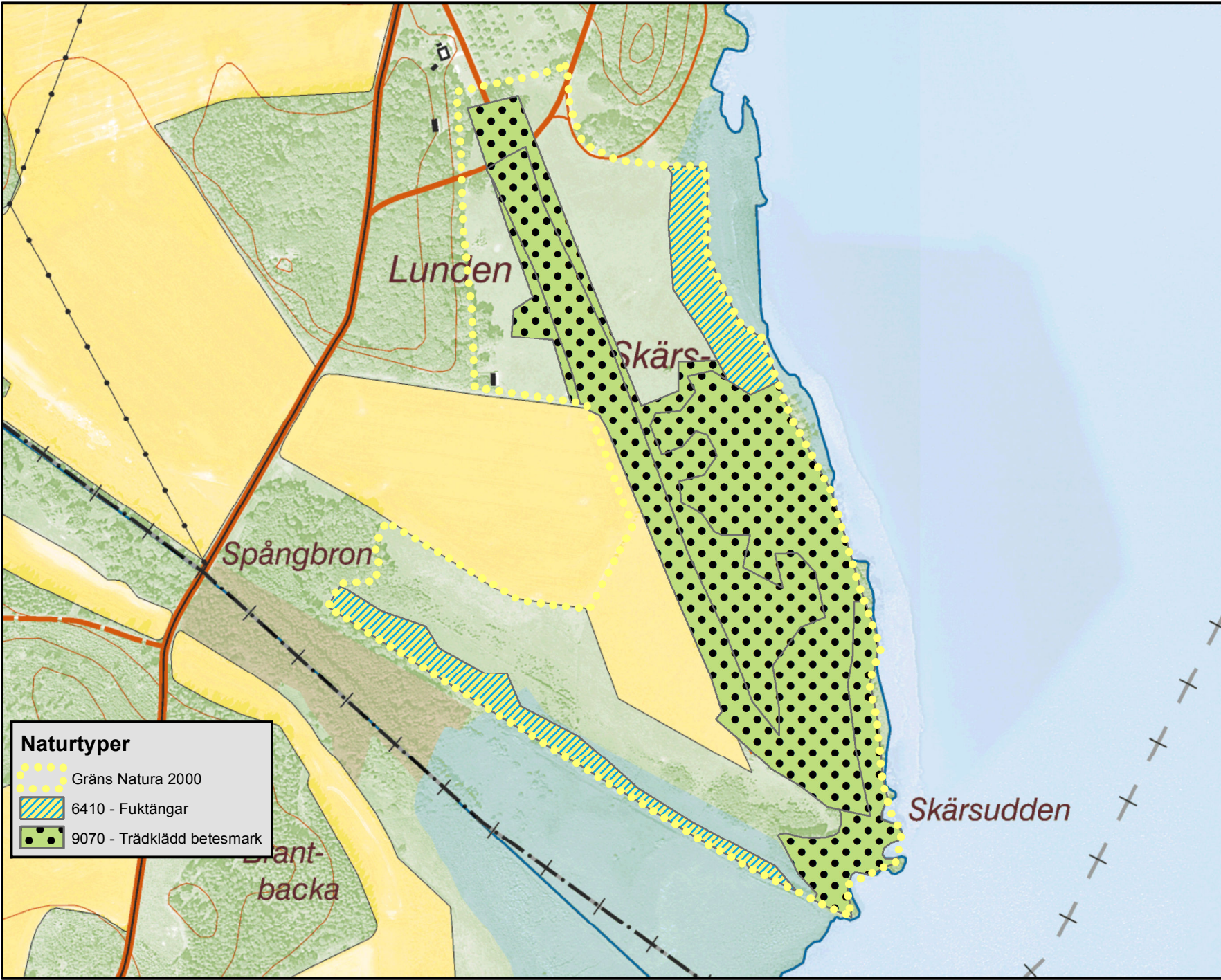
Se prioriterade bevarandeåtgärder.

Bilaga

1. Naturtyper enligt Natura 2000.

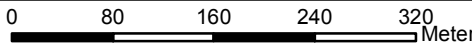

Bilaga 1. Naturtyper enligt Natura 2000.
 Tillhör Länsstyrelsens i Uppsala län,
 Bevarandeplan 2017-03-31,
 dnr 511-0251-17.
Natura 2000-området
Fånö,
SE0210343,
 Kommun: Enköping.

Naturtyper

- Gräns Natura 2000
- 6410 - Fuktängar
- 9070 - Trädklädd betesmark

1:6 000

